

KARY JÓZSEF

*Új név – korszerűbb felfogás
– bővülő kínálat az egri Bartakovics Béla
Művelődési Központban*

A Megyei Művelődési Központ 2005. július 1-től Bartakovics Béla Művelődési Központként működik. Mi változott a névfelvételt követően?

Elsőként újrafogalmaztuk az intézmény küldetését egy nyitott kultúrafelfogás mentén. Hisszük, hogy az egyént és a közösséget segítő, támogató, szolgáltató, látogatóközpontú kultúraközvetítő és fejlesztő közművelődési tevékenységgel hozzájárulunk ahhoz, hogy a társadalomismeret erősödjön, hogy oldódjanak a kulturális konfliktusok, növekedjen a tudás, erősödjön az identitás. A BBMK a létkultúra, a helyi, az ünnepi és egyetemes kultúra, az önkifejezés és kreativitás kultúrájának, a helyi társadalom közösségi kultúrájának, az együtt élő másságok kultúrájának közvetítését és fejlesztését szolgáló közművelődési gyakorlatában bővíti kínálatát a székhelyen. A megyében a kapcsolati háló erősítését, a közösségi művelődés és a felnőttképzési programok kiemelt támogatását, ösztönzését tartjuk fontosnak.

Az eltelt időszakban történt változásokkal kapcsolatban Kary József, az intézmény vezetője elsőként az esélyegyenlőség területén tett lépésekről beszél.

Az Országos Esélyegyenlőségi Hálózat kiépítése, az uniós követelményekre is figyelemmel, 2004-ben kezdődött. Az esélyegyenlőségért folytatott intézményesített munkálkodásnak még nincs nagy múltja hazánkban. Ki lehet hátrányos helyzetben? A nők, gyermekek, romák, idősek, fogyatékossgal élő személyek, hátrányos helyzetű térségekben élők és a velük foglalkozó szervezetek. A program célja a hátrányos megkülönböztetés valamennyi formájának megelőzése, az információhoz, különféle szolgáltatásokhoz való hozzáférés esélyeinek javítása, esélyteremtő programok támogatása, a társadalmi szolidaritás erősítése. Nálunk 2005 októberében került átadásra a koordinációs iroda. Sikeresek a társadalmi

integrációt segítő művészeti, kézműves és drámajáték foglalkozások, az ingyenes jogi tanácsadás. Kollégáink az érdekvédelemmel foglalkozó civil szervezetekkel működtetik az Esélyegyenlőségi Fórumot, mely alkalmas a teendők egyeztetésére, a koncepciók és jogszabályok megvitatására. A fórum az Egyenlő Bánásmód Hatóság egyik segítő szervezete. Konferencia rendezésével csatlakoztunk a Biztos kezdet, 0–6 éves korú gyermekek és családjaik életviszonyainak rendezésére kezdeményezett projekthez. Az Esélyek Háza részt vett a Művelődés hete – tanulás ünnepe programsorozat megvalósításában, kapcsolódott az Egri Tavaszi Fesztiválhoz, a Gyermeknap Majálisához. A megyei együttműködés szép példája volt mónosbéli gyermekotthon karácsonyi ünnepe és a verpeleti Cigány Kulturális Fesztivál, az egri hajléktalanok kiállítása.

A ház bejáratánál egy kis tábla jelzi, hogy a művelődési központban működik az Észak-magyarországi Regionális Kulturális Koordinációs Iroda. Milyen feladatot lát el?

A Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma a Magyar Művelődési Intézetet bízta meg hálózat kiépítésével a régiós és térségi szemlélet erősítésére, a regionális forrásokhoz hozzájutás elősegítésére. Sikeresen pályáztunk, így esett a választás Heves megyére, a BBMK-ra. A működés tapasztalatai nagyon kedvezőek, mert a könyvtári, múzeumi, közművelődési terület közelebb került egymáshoz. Legfőbb eredménynek azt tekintem, hogy a korábbiakhoz képest a régió, s ezen belül Heves megye nagyobb számban generál sikeres projekteket.

A Bartakovics Béla Művelődési Központ, mint felnőttképzést is folytató intézmény milyen tevékenységet végez?

Divatos manapság sokat beszélni az élethosszig tartó tanulás szükségességéről. Szeretnénk áttörni azt a gondolkodást, mely a tanulás alatt csak az iskolapadban és iskolarendszerben folytatott ismeret elsajátítást érti. Ki cáfolja azt, hogy tanul, azaz ismeretet sajátít el az, aki részt vesz egy előadáson, közösségi keretben táncol, megbeszéli korosztályi klubban a világ dolgait? Ma már egyre kevesebben! A klasszikus közművelődési tevékenység minden eleme felfogható tanulásként is. A megszokott tevékenységek mellett a kínálatbővítésben prioritást szánunk a felnőttkorú lakosság tovább- és átképzésének. Tavaly hét non-formális képzést indítottunk közművelődési szakemberek számára, kilencet a szakmai tevékenységek vezetőinek, sor került tíz szabad jelentkezésű felnőttképzési programra, illetve további kilenc, külső szervezésű tanfolyam gon-

dozására. Az oktatás azonban a korábbi években sem volt számunkra érintetlen terület. Az Írisz Sulinet Számítástechnikai terem ma is sikeresen működik. A Budapesti Művelődési Központ gesztorsága mellett kapcsolódtunk a Kattints rá Nagyi! programhoz is. A tanfolyamok 2007 júniusáig előzetesen beteltek.

A művelődési központ a 2006. évtől azonban mind időbeli távlatát, mind költség-ráfordítását tekintve átfogóbb, az eddigiekben gyakoroltaktól nagyobb léptékű elképzelést kíván véghez vinni.

2008-ban fejezzük be, és 2013-ig működtetjük az Európai Szociális Alap által finanszírozott, humán erőforrás fejlesztési programot. A T@nulóPont konzultációs hely kialakításával, a munka világából kiszakadt, vagy abba be sem került hátrányos helyzetű személyek képzése kezdődik el. E területen dolgozni nem csupán kihívást, halaszthatatlan társadalmi szerepvállalást is jelent számunkra.

A projekt első fázisaként az intézmény dolgozói oktatáson vesznek részt az új profilhoz szükséges konzulensi kompetenciák elsajátításának érdekében. Ezt követően Eger és BÉlapátfalva kistérségére koncentrálnak indítjuk el a kísérleti képzéseket mintegy 30–35 fő bevonásával. A moduláris szisztémában, személyiségfejlesztő, önismereti, motivációs tréning mellett helyet kapnak az informatikai analfabétizmus felszámolását, a tanulást segítő, fejlesztő feladatok, illetve munkatapasztalat-szerzési ismeretek. A hallgatók segítséget kapnak a felzárkózáshoz, az önálló tanuláshoz, a passzív ellátást mellőző, munkaerő piaci elhelyezkedéshez. Felnőttképzési adatbázisunk integrálódik a Budapesti Művelődési Központ Palló internetes információs rendszeréhez. Konzorciumi partnereink: az Észak-magyarországi Átképző Központ és a BÉlapátfalvai Gárdonyi Géza Művelődési Ház és Könyvtár.

A kérdésre, hogy a hangsúlyeltolódás, a profiltisztítás folyamata vajon milyen hatást gyakorolhat az alapvető közművelődési szolgáltatás minőségére, az igazgató elégedetten nyilatkozik. Először az immár ötödik éve egyik legeredményesebben koordinált programról ad számot.

A Nemzeti Kulturális Alap támogatta azt a programot, mely a közművelődési szempontból perifériára szorult falvak színvonalas műsorellátását tűzte célul. A *Mozaik* sorozatban évente 25–30 helyi önkormányzattal működünk együtt. 2005 szeptemberétől a 75 amatőr és hivatásos művészeti előadást több mint 8 ezer fő látogatta, hasonló tendencia kísérte végig a megelőző évadokat is.

Az intézmény a jövőben is fontosnak tartja a megye művészeti, közművelődési értékeinek bemutatását. 2006-ban 12 együttes összesen 165 előadást tartott az intézményben, országszerte és külföldön. A nemzetközi, országos, megyei eseményeket vagy saját magunk szervezzük – olyanokat, amelyek elsősorban szűkebb hazánk sajátosságaira épülnek –, vagy azokhoz társrendezőként kapcsolódunk. Az országos minősítési rendszerhez illeszkedő találkozók, versenyek nagy élményt jelentenek a résztvevőknek. A diákszínjászó döntők, az ifjúsági szólótáncverseny, a kórus- és népdalköri, nyugdíjas színjászó találkozók igen népszerűek. Az amatőr művészeti rendezvények közül felkaroljuk az országos képző- és iparművészeti pályázatot, a nemzetközi gyermek és ifjúsági grafikai biennálét, a fotóművészeti szemlét, vers- és prózamondó versenyeket, különféle színjászó rendezvényeket, kórushangversenyeket, nemzetközi népzenei és regionális folklór-találkozókat, a művészeti iskolák néptánc – népzene tagozatainak regionális találkozóját. Nevünkhöz köthető korszályos megyei találkozó például a Heves Megyei Idősek Napja, a Nyugdíjasok fesztiválja vagy a sarudi Péter-Pál napi aratóünnep. Eztán is törekszünk hozzájárulni Eger város idegenforgalmi vonzerejének emeléséhez. A tavaszi Népviseleti Divatbemutató és a szezonzáró Agria Nemzetközi Néptánc-találkozó évek óta tartja a színvonalát. Ebben az évben bővítettük a kínálatot a pünkösdi szellemiséghez kötődő, idén debütált fesztiváljellegű programsorozattal, a régi korok törökvilágát felelevenítő Dobó téri sorozattal.

Lényeges feladatunk az egyéni és közösségi művelődési igények kielégítésének támogatása, valamint az újabb szükségletek generálása. Kínálatunkban előnyben részesítjük a profi produkciókat – mint az igényes szórakoztató kamaraszínházi vagy pódiumesteket, zenei koncerteket – és a házban működő közösségek előadásait. Igényfelmérést követően határoztunk több új ismeretterjesztő előadássorozat indításáról, mégpedig környezetvédelem és egészséges életmód témakörökben, továbbá a családi programok körének bővítéséről.

Az értékközpontúság elve nem zárja ki természetesen, hogy színpadunkon megjelennek könnyűzenei együttesek: régről ismert és új rock formációk, jazz zenei törekvések.

Azt is megtudhatjuk, hogy a BBMK számára komoly lehetőséget és kötelezettséget jelentenek a kulturális civil szerveződések. A művelődési központot székhelyként összesen 23 jogi személyiségű civil szervezet

jegyzi, s további 31 állandó, lakossági igények által életre keltett közösség tartja foglalkozásait az intézményben.

Szövetségük megalakításával olyan jogi személyiségű szervezet létrehozását tervezzük, mely a forrásteremtésben hatékonyabb lehet, mint maguk a szervezetek külön-külön. A látogatottság növelését nem terveztük, 2006-ban a mutatószám a megelőző évihez képest mégis közel 10%-kal növekedett. Ebben nagy szerep tulajdonítható a nálunk tevékenykedő „civileknek”. A közösségi jubileumok méltó megünnepléséhez kiemelt támogatást nyújtunk. Segítjük a civil szolgáltató központi szerepkör erősödését, patronáljuk a város szellemi értékeit gyarapító kezdeményezéseket a Szüreti Napokat, a Felnémeti Szüretet, az Eger Ünnepet. A civil szektor az intézmény fejlesztő-támogató szerepét ismerte el azzal, hogy a Nemzeti Civil Alapprogram országos szakmai kollégiumába az intézmény dolgozóját jelölte.

Az intézmény másik fő feladata a közművelődési szakmai tanácsadás és szolgáltatás ellátása. Mi az, amit sikeresnek tekint?

A tevékenység legfőbb eredménye az, hogy Heves megye 118 településének mindegyikénél regisztráltunk olyan közművelődési aktivitást, mely megyei feladatellátásunkhoz kapcsolódik. A megyeszékhelyi és megyei feladatellátás egy szervezetben való kezelésének azért vagyok híve, mert az egyik feladat teljesítése során keletkezett értékek bemutatása megyénkben a helyi programkínálatot bővíti, de fordítva is igaz, a megyében keletkező közművelődési értékek iránt nagy az érdeklődés a megyeszékhelyen is. A megye értékei iránt egyre nagyobb az érdeklődés a fővárosban és határainkon túl is.

Megyei tevékenységünk súlypontját fokozatosan áthelyezzük a közigazgatási csomósodási pontokra, a kistérségre és a régióra. 2006 végén a Magyar Művelődési Intézettel közösen kezdtünk el a Béalápátfalva kistérségben egy olyan modellkísérletet, melytől azt várjuk, hogy a közösen elhatározott tanulási folyamat révén a térség kulturális aktivitása, projektgenerálási, támogatásfelszívó képessége növekszik, stabilizálódik a szektorok közötti együttműködés. A regionális együttműködésben a tervek egyeztetését, a szerződéses együttműködést részesítettük előnyben. A LEADER+-ban nyertes térségekben a programok megvalósításában és a képzésekben is közreműködünk.

Kirajzolódott egy gazdag, változó, korszerű tevékenység, szolgáltatási kör. A látogató a környezetben is garanciát keres a minőségre. Az épület a régi korokat idézi. Felújítására legutóbb 1985-ben került sor.

A hangulatos épület éppen bizalmat is ébreszthet. Nagyon szeretnénk a színvonalas rendezvényekhez méltó helyen fogadni a hozzánk látogatókat. Vendégeinknek kényelmes, korszerű terekkel, jó műszaki felszereltséggel tartozunk. Azt reméljük, hogy a nemrég módosított társulási megállapodás, mely a működés folyamatosságát húsz évre garantálja, megnyitja a lehetőséget arra, hogy az épület belátható időn belül megszépüljön és bővüljön.

A közfeladatot ellátó közszolgáltató intézmény milyen jövőképet formál akkor, amikor a nyilvánosságban csak szűkítésről, takarékoságról szólnak a híradások?

Bizakodunk. Hisszük, hogy elért eredményeinket és teljesítményeinket képesek vagyunk érvényesen és érthetően a nyilvánosság és a döntéshozók elé tárni gazdaságossági, hatékonysági, eredményességi és választott kritériumokra alapozott szempontok mentén. Általában a közszolgáltatói szektorban, így a közművelődés területén is a teljesítményekhez konkrét mérőszámokat nehéz rendelni. Mivel a célok általános formában kerülnek meghatározásra – szaktörvény, közművelődési rendelet, alapító okirat – nincs előírás a mérhetőségre, a természetes követelményekre. Így a tevékenységek, folyamatok, ráfordítások elvárt kimenete és hatása nehezen határozható meg. Az alkalmazott naturáliákat és mutatókat az intézmény saját döntésével és a szakmai szabályokra figyelemmel állapította meg.

Gazdaságosság alatt az intézmény a feladat ellátáshoz szükséges beemeneti erőforrások (mérhető és becsülhető) felhasználásában a tényleges ráfordítások minimalizálását tekinti a megfelelő minőség biztosítása mellett. A minimalizálás igénye nem azonos a legolcsóbb megoldással. A ráfordításokat a ténylegesen elért eredményekhez viszonyítva minősítjük. Hatékonyság alatt az intézmény a kimeneti termékek, szolgáltatások és az előállításukhoz felhasznált erőforrások viszonyát értjük. A hatékonyság mérése a közművelődési területen jelentős mértékben nem szorítható a számszerűség korlátai közé.

Eredményességünkben nevesítve jelenik a meg „pénzért értéket” elv a direkt teljesítményeknél. A célszerűségben összevontan jelenik meg a

gazdaságossági, hatékonysági és a széles értelmezésű – irányítás, végrehajtás, kontroll – teljesítmény.

Intézményünk a szervezet eredményességét idősorosan naturáliákban a látogatók számával, az események számával, az önkormányzati támogatáshoz kapott-szerzett pályázati támogatások mértékével, a bevételeken belül az alaptevékenységből származó bevétel részesedésével, a kiadásokon belül a szakmai tevékenység részesedésének mértékével, a dolgozók számával, a városi és megyei feladatok egymáshoz viszonyított ráfordítási arányával, a működtetett kapacitások kihasználási intenzitásával méri. A nem számszerűsíthető szakmai területeken az eredményességet az elhatározott célok, feladatok teljesítésének szöveges értékelése, az intézmény hozzáadott szellemi értékének szöveges indoklása mutatja. Az eredményességet mutatja az intézmény jogszabályok szerinti működése.

A bevételek és kiadások belső szerkezetének alakulása, a számon tartott jogcímek közötti arányok megmutatják, hogy az intézmény milyen értékrend szerint végzi tevékenységét.

Fontosnak tartjuk, hogy az intézményi bevételek döntő hányada az alaptevékenységből származzon. A vagyonkezelésből, a szabad kapacitások értékesítéséből származó sajátos bevételi hányad növelésére a pénzügyi szűke miatt nagy a kísértés. Az intézmény elsődleges küldetése a közművelődési szolgáltatás teljesítése magas hozzáadott értékkel, és nem a kiegészítő tevékenységek dominánssá tétele. A bevételi lehetséges jogcímek közötti megfelelő arányok azt mutatják, hogy az intézmény eredményesen végzi feladatát, és azt végzi, amit kell. 2006-ban a prioritásnak meg tudtunk felelni.

A kiadásoknál is a bevételhez hasonló elvet érvényesítünk. Egészségesnek azt tartjuk, ha a szakmai tevékenységhez kapcsolódó kiadások jelentős mértékben meghaladják az üzemelési, kommunikációs, egyéb dologi kiadásokat. A kiadási lehetséges jogcímek közötti megfelelő arányok azt mutatják, hogy az intézmény eredményesen végzi feladatát, és azt végzi, amit kell. 2006-ban a prioritásnak meg tudtunk felelni.

A belső szabályozás alapján a városi, megyei és közös költséghelyeket nevesítettünk. A két szakmai feladat közül a pályázati kiírások miatt az intézmény a megyei szakmai tanácsadó és szolgáltatási feladatokhoz kapcsolódóan nyert magasabb támogatást.

Össességében 2006-ban az 1 700m²-es ingatlanban 24 fő engedélyezett létszámmal, 4628 óra nyitva tartással a 88,005 E Ft teljesített fenntartói támogatás mellé 23,395 E Ft saját bevételt teljesítettünk, melyet kiegészítettünk 31,958 E Ft támogatás értékű átvett és 3,065 E Ft egyéb átvett támogatással. A tevékenységben közvetlenül érintett 428 284 fő látogatót a fenntartók lakosonként 205,48 Ft-tal támogatták. Az 1 látogatóra eső bevétel 54,62 Ft. Az 1 látogatóra eső megszerzett pályázati támogatás 81,77 Ft.

Az elmúlt években az indokolt intézményi pénzügyi igények és az elfogadott intézményi költségvetések igen távol álltak egymástól. A fenntartó önkormányzatok az intézményi finanszírozásban saját helyzetüket tükröztették. A költségvetési tárgyalások az önkormányzati támogatás növekedése helyett az előző évhez képest reálérték csökkenésről, legfeljebb nominálértéken szinten tartásról, létszámcsökkenésről, a bevételi előírások emeléséről, a külső források még nagyobb arányú megszerzéséről, az ösztönzött bevétellel együtt járó feladatbővülés tudomásul vételéről, feladatelhagyásról, struktúraváltásról, intézményi résztevékenységek piaci szereplőknek átadásáról, jogállás megváltoztatásról, még nagyobb kimeneti teljesítmény eléréséről, előremenekülésről, szakmai érdekérvényesítésről, a gazdasági szektor működési jellemzőinek átvételéről szóltak.

Az állam önmagáról és a közfeladatok ellátásáról való gondolkodásából, a jelenlegi gazdasági környezet üzeneteiből az a következtetés vonható le, hogy 2007-ben, mint önkormányzati fenntartású intézmény nem nézünk jobb év elé, mint 2006-ban.

Hisszük, hogy 2007-ben is alkalmasak és képesek leszünk betölteni rendelt küldetésünket.

Az interjút készítette: Balázs Bea

POLYÁK ALBERT

A Bács-Kiskun megyei közművelődési szervezetek felnőttképzési, ismeretterjesztő tevékenységei

Örvendetes, hogy a humán erőforrás-fejlesztés szakirodalma az elmúlt néhány évben a felnőttoktatás és -képzés hangsúlyozása mellett már megemlíti azt is: a műveltség, a tudás megszerzésének helye és szervezeti kerete nem csak az oktatási és a képző intézmények lehetnek. A fenti megállapítás azért jelent kedvező változást, mert az elmúlt 15 évben a humán erőforrás-fejlesztés tipikusan szakképzést jelentett, ennek alakultak ki állami és vállalkozásban működő intézményei, s szinte csak ezt támogatták kormányzati forrásokból, néhány éve viszont felértékelődtek a nem-formális keretek és az informális tanulást segítő egyéb formák. Időközben a szakmai ismeretek elsődlegessége mellett, majd helyettük megjelent a kompetencia fogalma, amely már tágabb körben értelmezi a munkavállalók részére fontos tudást (lásd: Mayer József: A tanulás kora – A tanulóközpontú felnőttoktatás felé).¹

A szemléletváltozás eredményeként egyre több dokumentum fogalmazza meg: a felnőttek tudásának, műveltségének gyarapításában fontos szerepe van a közművelődési intézményeknek. 2004-ben már uniós forrással szervezetfejlesztési támogatást szolgáló pályázat jelent meg a közművelődési szervezetek részére, mely a felnőttképzésbe való bevonásukat szolgálta (HEFOP* 3.5.4 pályázat), eddig még soha meg nem szerezhető nagyságú forrásokat biztosítva az intézmények számára.

A Magyar Köztársaság Kormányának stratégiája az egész életen át tartó tanulásról² című dokumentum több pontja is fejlesztendő feladatnak

¹Mayer József: A tanulás kora. Új Pedagógiai Szemle, 2003. február, 21–34 p.

²A Magyar Köztársaság Kormányának stratégiája az egész életen át tartó tanulásról 2005. szeptember

tartja és nevesíti is a közművelődési intézményeket: pl. 12.6 pont Az intézményrendszer fejlesztése: „*a Kormány külön programot dolgoz ki a közművelődési és a kulturális intézményhálózat fokozott bekapcsolódásának elősegítésére az egész életen át tartó tanulás megvalósításának folyamatába.*”

A dokumentumok szerint

- a közművelődési intézmény ma Magyarország minden településén működik, a lakosság kisebb és nagyobb településeken igénybe veszi szolgáltatásait;
- az intézmények szolgáltatásai között kiemelt szerepet kap a felnőttek képzése és az ismeretterjesztés;
- a közművelődési intézmények által működtetett alkotó közösségek, klubok és egyéb eseti alkalmak kiváló lehetőségeket teremtenek a már fentebb írt kompetenciák elsajátítására.

E feltételezések szakmai fórumokon vitákat váltanak ki, hiszen adatok és tapasztalatok alapján ismert:

- a települések egy részén nem működik intézmény, csupán közösségi színtér;
- a képzés és ismeretterjesztés az utóbbi évtizedekben kezdi elveszíteni meghatározó szerepét a tartalmi munkában;
- a közösségi művelődési tevékenység a globalizáció hatására visszaszorul a média által szolgáltatott kultúra fogyasztására.

Bács-Kiskun megyei adatok és példák alapján ebben az írásban azt kívánom röviden bemutatni, hogy az elvárásokat is tükröző felvetések és a valósághoz közeli állapot mennyire fedi le egymást, s a feltárt helyzet alapján néhány következtetést is megfogalmazok.

Bács-Kiskun megye bemutatása

Az ország legnagyobb területű megyéje, a benne lévő távolságok is nagyok, az észak–déli átmérő Kunpeszértől Hercegszántóig 125 km, kelet–nyugati irányú kiterjedése Solttól Tizsakécskéig több mint 80 km. A Magyarország tizenketted részét kitevő területen lévő 119 településen 544 116-an élnek. A népesség száma évente 0,3%-kal csökken. A fo-